

Volt, van, lesz

Egy ezeréves városnak sok arca volt és van. A történelem forgószínpadán egyre változtak a díszletek, a jelenben már csak az a kérdés, hogy mi maradt meg, mely képek sorjáznak a leporelló lapjain. De ne legyünk naivak: nem véletlen az, hogy mit láthatunk jártunkban-keltünkben Nagyváradon. Jól meghatározható körülmények, erők, hatások, ismert egyének és csoportok, konkrét geopolitikai és gazdasági érdekek, törvényszerűen összeálló társadalmi viszonyok összjátéka révén alakult ki a város jelenlegi imidzse, immár csupán azon morfondírozhatnak az itt lakók és átutazók, helybéliek és vendégek, őshonosok és jövevények, hogy az idő szerencsekereke miért így s nem úgy, miért erre s nem amarra forgott az évszázadok során.

A legendák históriává nemesültek, a „városalapító” lovagkirály, Szent László korától kezdve voltaképpen az általa itt felállított püspökségnek és a megépült székesegyháznak, azaz a Várnak a története adja az első századok gerincét. Aztán a háborúk, ostromok, tűzvészek sorát a törökidőket tetézte, amit egy másfajta, „nyugati” okkupáció követett. A középkorból csak feljegyzések, kezdetleges térképek és itt-ott máig előbukkanó romok maradtak meg. A vallási ellentétek mögött megbúvó világnézeti és hatalmi versengést a felvilágosodás és reformkor nyugalmasabb évei követték, bár a magyar forradalom és szabadságharc megmutatta: elfojtott erők duzzadtak a mélyben, a nemzet saját maga próbálta megszabni a fejlődés irányát.

Ám a nagyhatalmi érdekek nem így akarták akkor sem s azután sem, bizony máig hatóan. De a 19. század közepén annyi mégis megtörtént, hogy a vár körüli Várad szintet lépett: naggyá lett a kényszerházasságban élő Magyar Királyságon belül. S nem is csupán közigazgatási szempontból, hanem bizony minden más téren is. Magyarország és Erdély képzeletbeli határán, a Partium fővá-

rosaként már 1853-ban is lakták húszezren, ami nem kis dolog volt akkoriban. Méltán dicsérte a költő: „Vonz vized, tornyod, várad, / árkádod, kulcsod, zárad, / rangos reneszánsz árnyad, / arcod védi e vázlat – / divina dolce Várad” (Horváth Imre).

A polgárosodás, iparosodás, modernizáció a város hírét éppúgy meghatározta, mint kulcsíne alakulását. A helyét és fátumát kereső Ady Endre is idecsábult Debrecenből a 19. század utolsó évében, tanúja és krónikása a századforduló szecessziós pezsgésének, később bevallja, hogy „ez a nyugtalan, zsidós, intelligens város sok mindent átformált bennem”. De nem kevés iróniával emlegeti maga is Pece-parti Párizsként, különösen később, amikor már a „fény fővárosából” tekint vissza a hátrahagyott helyszínekre. Ám a 20. század küszöbén még technikai szenzációk terepe a város: a költő alig foglalja el újságírói állását Váradon, amikor Magyarországon először lehetségessé válik az interurbán telefonhívás. Adytól kirokit rendel a szerkesztő e korszakalkotó eseményről, ő azonban bökverssel köszönti az első távolsági telefonbeszélgetést: „Halló, Arad, Temesvár és Pest! / Nincs már távolság ezután! / Mily haladás a múlthoz képest! / Most reggel, délután, / Ha egy kissé unjuk magunkat, / Unalmunk mindjárt eloson, / Avval, akiről ábrándoztunk, / Összekapcsol a telefon, / Az inter-urbán telefon.” Valami olyasmi volt ez annak idején, mint az azt követő időkben a rádió, televízió, mobiltelefon vagy az internet elterjedése.

A digitalizáció korába érve már csak kapcsoljuk a fejünket: a képi információzuhatag szinte háttérbe szorítja az írást és a beszédet. Ám amikor „fejünk az ár, jaj, százszor elborítja”, álljunk meg a Szent László téren, és vessük tekintetünket a Fekete Sas Palotára, a látvány a becses örökséget és a megmaradás akarását egyszerre szimbolizálja. S ez így van jól.

Dénes László

Tisztelt Olvasók!

Lapunk tartalmi és formai átalakulás folyamatában van. Nem, nem drágítjuk kiadványunkat, éppen ellenkezőleg: a tartalmát bővítjük. Terveink szerint következő lapszámunkat már megújult külalakkal vehetik kézbe, és reméljük, továbbra is olvasnak majd minket.

A szerkesztők

Irodalom

4. Háromnapos csoda – Kötter Tamás novellája
8. Márton Károly tizenhétszöttagosai
9. Szentgyörgyi László rövidprózái
11. Ana Blandiana versei Oláh János fordításában
13. Eszteró István: Svájcba tegnap
14. Egy közigazgatási egység megközelítésének absztrakciója – Részlet Pataki Tamás készülő regényéből

História

20. „Kötelességemet mint magyar hazafi örömet teljesíttem” – Részlet Dr. habil. Fleisz János Nagysándor Józsefről szóló monográfiájából

29. A „palotás város” új palotája – Tavasz Hajnal tanulmánya a nagyváradi Klobusiczky-palota múltjáról

Irodalom

35. Molnár Zsolt versei

História

37. Iványi Ödön emlékezete – Farkas László összeállítása kordokumentumok alapján

Irodalom

40. Sápadt lélekkel – Sztaskó Richard novellája

Zene

43. Az első orosz szimfónia szerzője – A hónap komponistája Makszim Szozontovics Berezovszkij
46. Jazz a nyárban – A Balázs Elemér Group Bihar megyei koncertjeiről

História

48. Kiegészítések a Buthkay család Keszeg nevű ágának történetéhez – A Kaposvári Egyetem kutatóinak tanulmánya

Társadalom

52. A népmese mindent ismer – Bemutatjuk Szabó Enikő meseterapeutát

Szórvány

53. Néptáncos ünnep – Kilencedszer rendezték meg a Fekete-Körös Völgyi Magyar Napokat

Üdítő

58. Antal Imre véleménye – Keresztretjvény nyereménnyel

Várad folyóirat – kulturális, közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A,

corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihar@yahoo.com; **internet:** www.bibliobihar.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com. **Szerkesztőbizottság:** Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Tördelőszerkesztő:** Darabont Éva. **Olvasószerkesztő-korrektor:** Megyesi Antónia. Készült a Metropolis nyomdában. ISSN 1583-0616